

Концептуальні засади вдосконалення державного управління розвитком промисловості в Україні

Олег Крехівський

Історичні паралелі між ситуацією початку ХХ ст. (Перша світова війна, пандемія "іспанського" грипу) та події останніх років (пандемія COVID-19 та повномасштабна російська агресія) дають підґрунтя для припущення, що **відповідь на запитання "Як забезпечити відновлення економіки України у період суворого випробування війною?", слід шукати не в сучасних заходах політики розвинених країн** (де багаторічними спільними зусиллями влади та бізнесу сформовано потужний промисловий потенціал і діяльність урядів нині націлена на управління кризами задля збереження та зміцнення цього потенціалу), **а, переважно, у ретроспективних механізмах, що забезпечили нарощування наявних та створення нових індустрій для забезпечення ефективності економіки та національної безпеки.** Історичні приклади доводять, що в умовах суворих випробувань (воєн, епідемій, фінансових криз) держава у відновленні економіки відіграла провідну роль, реалізуючи низку функцій¹.

Держава як модератор через соціальний діалог здатна визначити пріоритетні індустрії та спрямувати державно-приватний капітал на їх розвиток, забезпечуючи ефект синергії в економіці. В Україні реалізація функції модерації має полягати у створенні інституційної вертикалі – від прем'єр-міністра України до профільного підрозділу Мінстратегпрому, що безпосередньо займається формуванням та реалізацією промислової політики, через комунікацію із дорадчо-консультаційним органом уряду (створеним на майданчику цього міністерства) під головуванням Прем'єр-міністра. Це дасть можливість оперативно реалізувати визначені пріоритети та здійснювати коригування механізмів їх реалізації з урахуванням нових потреб, невдач або нових можливостей з метою збереження стратегічного напрямку та досягнення наміченої цілі. В Україні такий орган - Національний комітет з промислового розвитку - із функцією "надання рекомендацій з трансформації економіки України із сировинно орієнтованої на високотехнологічну індустріальну модель шляхом запровадження ефективних інструментів реалізації промислово-інноваційної політики" діяв з 2016 р. Послідовність у політиці щодо промисловості та зміцнення завдяки цьому довіри до влади сприятиме стабілізації очікувань і дасть позитивні імпульси інвесторам.

Держава як стимулятор та каталізатор розвитку промисловості здатна через механізм фінансової допомоги впливати як на пропозицію, так і на попит, створюючи мультиплікативні ефекти шляхом "ув'язування" низки секторів економіки. Як показав досвід Німеччини щодо створення суднобудування, формально уряд не виплачував субсидії верфям, натомість запустив для транспортних компаній, як експлуатантів кораблів, такий стимулюючий механізм та вимоги (особливо стосовно використання місцевих ресурсів), які забезпечили розвиток не лише місцевих верфей, а й металургійних та машинобудівних галузей і економіки загалом. Запроваджена в Україні з ініціативи Національного комітету з промислового розвитку практика стимулювання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного сільгоспмашинобудування із заданим рівнем локалізації через часткову компенсацію її вартості, заклала основу не лише для ренесансу цієї важливої для економіки галузі, а й для трансформації місця і ролі України на світовому ринку техніки й обладнання для агропромислового комплексу. Цей прозорий некорупційний механізм доцільно поширити на інші галузі машинобудівної промисловості, що сприятиме широкомасштабній модернізації залізниці, енергетики, транспорту, лісового, водного, ліфтового, житлово-комунального господарства та ін. Водночас реалізацію механізму часткової компенсації

---

¹ Див. детальніше: Крехівський О.В., Саліхова О.Б. Повеєнна модернізація промисловості: зовнішні та внутрішні ресурси. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки. 2022. № 6. С. 101–121. [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)06](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)06) ; Саліхова О., Крехівський О. Держава у повоєнній розбудові індустрії та відновленні економіки: історичні паралелі та рекомендації для України. Економіка та прогнозування. 2022. №4. С.7-42 <https://doi.org/10.15407/eip2022.04.007>

вартості необхідно доповнити стимулами для технологічних інновацій у галузі металургії та машинобудування (в частині створення компонентної бази). Реалізація такого підходу на засадах адресної державної допомоги у розбудові промисловості сприятиме зменшенню залежності від імпорту і попередить негативні наслідки "усіченої індустріалізації", що веде до структурних проблем.

Держава як інтегратор та координатор здатна "зшивати" елементи національної інноваційної системи, спонукаючи промислові підприємства через механізм допомоги на реалізацію інноваційних проєктів вибудовувати мережі із науковими установами, закладами вищої освіти, дослідницькими підрозділами інших компаній. Доступ до комплементарних активів учасників мережі допомагає виробникам вирішувати технологічні проблеми, стає специфічним ресурсом і забезпечує їм унікальні конкурентні переваги на ринку. В Україні поряд із розбудовою таких мереж необхідно створити базову виробничо орієнтовану (галузеву) наукову установу за прикладом німецького Товариства ім. Фраунгофера для акумулювання зусиль із проведення прикладних досліджень у сфері передових технологій на принципах державно-приватного партнерства та забезпечення реалізації масштабних проєктів промисловості, створення високотехнологічних продуктів на засадах національних інноваційних надбань. Для реалізації таких проєктів необхідно запровадити бюджетну програму (на початковому етапі це може бути пілотний проєкт, щонайменше на три роки) за аналогією із німецькою програмою "Спільні промислові дослідження". Бюджетні кошти за програмою рекомендується спрямувати на реалізацію інноваційних проєктів бізнесу, націлених на технологічні інновації для розвитку галузей промисловості, у двох формах: 1) співфінансування реалізації проєктів; 2) часткової компенсації відсотків за кредитами, залученими виробниками для реалізації проєктів (ці форми можуть застосовуватись одночасно).

Держава-підприємець в умовах великих випробувань бере на себе ініціативу з розбудови стратегічних підприємств, від яких залежить стабільність економічної системи та національна безпека. Наразі Україна, що втратила контроль над Луганським патронним заводом ще у 2014 р., дотепер немає власного боєприпасного підприємства. Як зазначає Інформаційно-консалтингова компанія Defense Express, "Укробронпром доволі багато разів говорив про плани створити виробництво боєприпасів, це визначалось пріоритетом на рівні уряду, але з 2014 р. це стратегічне завдання для забезпечення обороноздатності країни в цілому виконано не було". Для розуміння сучасних реальних часових меж налагодження повноцінного виробництва в цій галузі експерти звертають увагу на досвід Туреччини, зокрема заводу МКЕК Barutsan, для відкриття якого знадобилось 12 місяців та 25 млн дол. В Україні державні інвестиції у створення стратегічних підприємств (передбачення у статуті положення, що забезпечить постійну українську приналежність компанії; вплив уряду, як власника, на господарську діяльність у частині ціни на продукцію, яку держава закупляє за кошти платників податків, та здійснення контролю над поставками) не лише дасть змогу знизити залежність від імпорту й оптимізувати видатки, а й сприятиме економіці та безпеці. Держава (в т.ч. в особі інфраструктурних монополістів) як першочерговий споживач продукції таких підприємств, сприятиме прискоренню їх становлення, розвитку та посиленню конкурентоспроможності із перспективою виходу на зовнішні ринки.

Розв'язання проблеми розбудови промисловості полягає у формуванні дуалістичної державної політики та створення засадничих умов її реалізації, що забезпечать, з одного боку, залучення іноземних технологій, з іншого – нарощування потенціалу наявних і створення нових високотехнологічних підприємств. Іноземні інвестиції та технології здатні прискорити модернізацію процесів та освоєння випуску нових товарів в Україні, але важливими є не лише масштаби їхнього залучення, а й те, наскільки вони інтегровані у національні плани розвитку.

Безумовно, Україна у повоєнному відновленні має значно вужчий простір для маневру. Глобальне економічне управління (зокрема угоди СОТ), Угода про асоціацію з ЄС і вже прийняті в Україні відповідні законодавчі та нормативні акти накладають певні обмеження на введення стимулюючих механізмів політики форсованої індустріалізації та захисту молодих виробництв,

ефективність яких, як показало дослідження, перевірена часом. Проте...У зв'язку з триваючою повномасштабною збройною агресією РФ проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України **в країні діє воєнний стан. Цей факт може бути використаний як аргумент для запровадження економічних заходів із прискорення розвитку промисловості, які Україна вважає необхідними для гарантування власної безпеки, зокрема, висувати вимоги до іноземних інвесторів та встановлювати преференційні чи заборонні режими в інтересах розвитку промислових підприємств.**